

УДК 745:687.016

Ірина **Гардабхадзе**

доцент, професор кафедри дизайну одягу факультету дизайну і реклами Київського національного університету культури і мистецтв
магістрант кафедри дизайну одягу факультету дизайну і реклами Київського національного університету культури і мистецтв

Наталія **Попелюшко**

Елементи південноукраїнського костюму у фешн-проектах: потенціал і перспективи використання

© Гардабхадзе І., Попелюшко Н., 2017
<http://doi.org/10.5281/zenodo.1068910>

Анотація. Стаття присвячена актуальній проблемі ефективного використання елементів південноукраїнського костюму в дизайні моделей сучасного одягу. Здійснено аналіз, класифікацію та типологізацію національного костюму південних регіонів України та типізацію елементів – носіїв сучасних тенденцій моди. Запропоновано методіку та алгоритм трансформації характерних елементів південноукраїнського костюму в дизайн моделей сучасного одягу. Надана комплексна та інтегральна оцінка властивостей колекції сучасного одягу, яка розроблялася з використанням алгоритму запропонованої методіки. На основі комплексної оцінки моделей колекції визначена оцінка ефективності цієї методіки, яка має позитивне значення, що підтверджує результативність дослідження.

Ключові слова: елементи південноукраїнського костюму, узагальнена методіка проектування, класифікація, типізація, алгоритм трансформації, тандем аналізу-синтезу.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У другій декаді Нового тисячоліття помітно окреслилася втома від тенденцій і орієнтирів стилю життя суспільства споживання. Шаблонність масової культури з характерною для неї девальвацією моральних і етичних норм витісняється тенденціями індивідуа-

лізації. На новому рівні відбувається відродження національних традицій та повернення до пошуку ідей сучасності в корінних історичних і культурних цінностях. Перехід до нової формації вимагає, з одного боку, глибокого освоєння культурної спадщини, а з іншого – уміння вийти за рамки звичних застарілих подань і реакційних традицій, які склалися століттями [1, с.4]. Це актуалізує пошук ефективних підходів до реставрації та коректної трансформації в сучасне оточення колосального культурного потенціалу, накопиченого людством. Тому не викликає подиву той факт, що фешн-дизайнери світу сезон за сезоном звертаються до етнічних мотивів у своїх колекціях сучасного одягу.

Систематизація питань інтегрування елементів етнічних культур у сучасну моду є актуальною проблемою теорії і практики художнього проектування костюму, оскільки її вирішення сприятиме підвищенню художньо-естетичних властивостей моделей сучасного одягу. Вирішення проблем ефективної реалізації потенціалу українського етносу в дизайні сучасного одягу грає істотну роль у формуванні національного ринку індустрії моди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність розглянутих проблем стала причиною великої кількості робіт, присвячених аналізу характерних особливостей українського національного костюму та методиці художнього проектування сучасного одягу з використанням елементів українського національного вбрання. Особливо багато робіт, починаючи з географічно-етнографічного нарису Ф.С. Красильнікова «Украина и украинцы», 1918р. [2], книги В. Антонової «Особенности украинского национального костюма» [3], робіт В.Крачковської «Татарское искусство и быт в Крыму» [4], К.І. Матейко «Український народний одяг» [5], присвячено аналізу українського національного костюму різних регіонів. У роботах З.Тканко, О.Коровицького [6], І.А. Гардабхадзе [7], Н.В. Чупріної [8] розглядаються підходи до процесу проектування костюму з використанням українського народного строю в ролі творчого першоджерела.

Характеристика невирішених питань, що визначають перспективні напрямки дослідження. Більшість із запропонованих сьогодні підходів до використання у дизайні сучасного одягу етнічних елементів українського національного костюму зводяться до аналізу конкретних типів першоджерела і пошуку прийомів їх перенесення в дизайн моделей колекції. Такий підхід дозволяє

реалізувати повною мірою потенціал лише того типу першоджерела, який покладений в основу задуму колекції. Методика проектування в цьому випадку становить собою специфічні прийоми перенесення етнічних елементів у композицію сучасного одягу і залежить від особливостей їхнього типу: це може бути вишивка, орнаментация, вироби або деталі конкретного асортименту або призначення, наприклад, весільного вбрання.

Однак для кожного народу характерні типові особливості національного костюму, мотиви орнаменту з їхнім змістовним семантичним значенням, улюблена колірна гама, набір аксесуарів і компонентів, спосіб з'єднання і носіння яких відповідає виробленим естетичним і етичним нормам, а також ритуальним, культовим і обрядовим місцевим традиціям.

З огляду на різноманітність характерних рис етнічних елементів стає актуальним завдання пошуку узагальненого алгоритму трансформації елементів культурної спадщини в сучасне оточення, який має властивість адаптивності до особливостей творчого першоджерела і до вимог моди.

У ролі такого алгоритму може бути використаний алгоритм, запропонований та проаналізований І. Гардабхадзе, у роботах якої описана загальна методика художнього проектування сучасного одягу [9-12]. Алгоритм цієї методики побудований на базі тандему морфологічного аналізу-синтезу елементів першоджерел з елементами-носіями тенденцій моди. Показано, що за рахунок адаптації початкової частини узагальненого алгоритму до особливостей першоджерела та вимог моди цей алгоритм може бути модифікований до рівня деталізованого алгоритму, який повністю гармонізований з особливостями і першоджерела, і тенденцій моди. У роботі «Культурна спадщина України в наукових дослідженнях і художній творчості дизайнерів нового покоління» [7] сформульовано висновок про те, що коректне звернення у процесі розроблення до національних традицій і особливостей народного костюму надає моделям сучасного одягу особливий колорит тих століть, підвищує їхню художню виразність і споживчу привабливість.

Напрямок подальших досліджень бачиться у поглибленні деталізації типів першоджерел. Розширюючи коло аналізу першоджерел на всілякі типи, включаючи елементи культурної спадщини народів світу, можна успішно застосовувати уза-

гальнену методику художнього проектування для задач трансформації в дизайн сучасного одягу елементів першоджерел будь-якого типу. При цьому модифікації піддається лише початкова частина узагальненого алгоритму, в якій проводиться класифікація і типологізація елементів першоджерел.

Формулювання цілей статті. Ідея роботи полягає в пошуку креативних дизайнерських вирішень сучасного одягу, джерело інноваційності яких черпається в корінних етнічних цінностях культурної спадщини регіонів і народностей півдня України. Мета дослідження полягає в розробленні деталізованого алгоритму використання елементів південноукраїнського національного костюму в дизайнерських вирішеннях сучасного одягу. Деталізація алгоритму реалізується шляхом гармонійної адаптації початкового етапу узагальненого алгоритму до особливостей елементів національного костюму регіонів півдня України з урахуванням тенденцій моди.

Об'єктом наукового дослідження є процес художнього проектування сучасного одягу, предметом – формування методики та алгоритму розроблення дизайнерських вирішень моделей сучасного одягу з використанням елементів південноукраїнського костюму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливості костюму південної України. Південноукраїнський костюм – культурно-побутовий наслідок історичних подій, що відбувалися на цій території. Це сплав впливу всіх культур і народностей, що населяли дані землі. Усю яскравість і самобутність українського народного костюму передає образ української жінки. Її образ відрізняється простотою форм, стрункістю силуету, багатством і різноманітністю прикрас, насиченим колоритом.

Народний костюм півдня України має регіональну специфіку. Він особливо відрізняється від костюму населення інших територій України розмаїттям барв і сильним впливом іноземних культур [2–6].

Костюм кримських татар. Історія Криму рясніє завоюваннями, і виділити основну етнічну групу досить складно, однак більшу частину історично близького до нас часу Кримський півострів перебував під владою хазар, Золотої орди, потім Кримське ханство стало васалом Османської Імперії. Тому найбільший вплив на нього вчинила турецька культура.

Костюм Одеської області. Одеська область історично належала то до Князівства Литовського, то до Туреччини, то до Молдавського князівства і тільки 1878 р. повністю увійшла до складу Російської Імперії. Проте вважається, що найбільший вплив на побут і костюм Одеської області – молдавський.

Костюм Миколаївської та Херсонської областей відчув сильний вплив російського національного костюму.

Синтез елементів південноукраїнського костюму з елементами-носіями тенденцій моди у сучасних дизайн-проектах. Одна з проблем ефективного використання елементів костюму Північного Причорномор'я полягає в прагненні реалізувати в повному обсязі в сучасному одязі високого потенціалу, що несе в собі зближення двох культур – традиційної культури українського народу з урахуванням регіональних особливостей і реалій нового стилю життя сучасного інформаційного суспільства.

Побудова алгоритму пошуку дизайнерських вирішень на основі конвергенції двох культур реалізована з використанням морфологічного аналізу – творчого синтезу. Алгоритм складається з процесів класифікації та типізації елементів носіїв характерних рис національного й сучасного костюму та вибору найбільш перспективних комбінацій цих елементів для наступного синтезу. Результатом творчого синтезу перспективних комбінацій типізованих елементів є елементи сучасного костюму, художньо-естетичні якості якого підвищені за рахунок перенесення у нього виразності одягу регіонів Північного Причорномор'я.

Алгоритм методики використання етнічних елементів у моделях колекції сучасного одягу складається з послідовності блоків, кожний з яких містить кроки, що становлять одну або групу задач.

Блок 1. Аналіз і класифікація елементів етнічного та сучасного костюмів.

Крок 1.1. Збір, обробка та класифікація матеріалів за мотивами українського національного костюму Північного Причорномор'я і Криму.

Крок 1.2. Збір, обробка та класифікація матеріалів за напрямками моди провідних країн світу.

Крок 1.3. Побудова узагальнених елементів за групами класифікації.

Блок 2. Синтез елементів південноукраїнського та сучасного костюмів у процесі побудови дизайнерських вирішень

Крок 2.1. Морфологічний аналіз з вибором перспективних комбінацій типізованих елементів південноукраїнського та сучасного костюмів.

Крок 2.2. Синтез відібраних комбінацій у процесі побудови дизайнерських вирішень сучасного костюму.

Блок 3. Експериментальна перевірка ефективності дизайн-проекту

Крок 3.1 Розробка колекції сучасного одягу в матеріалі на основі знайдених дизайнерських вирішень.

Крок 3.2 Експериментальна перевірка ефективності дизайн-проекту на основі комплексної оцінки колекції в матеріалі.

У якості класифікаційних ознак жіночого українського костюму Північного Причорномор'я і Криму були обрані форма-силует, покрій рукава, оформлення горловини легкого плаття та сорочкової групи, оформлення лінії талії, оформлення лінії низу, орнаменти, колірна палітра. Жіночий одяг був класифікований за цими ознаками залежно від південноукраїнського регіону.

Важливою складовою процесу проектування одягу за етномотивами є пошук зв'язків між народним костюмом і сучасними тенденціями моди.

У дослідженні був проведений аналіз тенденцій моди Франції, Італії, Великобританії. Методика проведення такого аналізу є аналогічною аналізу та класифікації елементів південноукраїнського костюму. Типізовані елементи сучасного костюму за кожною групою класифікації були обрані на основі аналізу представлених зображень моделей.

Виявлені при дослідженні типізовані елементи-виразники є основою для проведення процесу синтезу двох культур – сучасної та традиційної культури Півдня України та Криму. Із типізованих елементів народного костюму та елементів – носіїв сучасних тенденцій моди можна скомбінувати сполучення, які в результаті синтезу створюють інноваційні дизайнерські вирішення.

Одним з ефективних інструментів знаходження оптимальних комбінацій характерних елементів об'єктів-прототипів дизайнерських вирішень є морфологічний аналіз – різновид системного підходу, який допомагає в процесі дослідження не пропустити можливі креативні вирішення. Проміжним кроком між етапом проведення класифікації та типізації елементів південноукраїнського та сучасного костюмів і етапом син-

тезу цих елементів є побудова морфологічної матриці пошуку перспективних комбінацій елементів для подальшого синтезу.

Матриця морфологічного аналізу має вигляд таблиці. Стовпчики таблиці відображають перерахування типізованих елементів кожної групи класифікації сучасного костюму, рядки – перерахування типізованих елементів народного одягу Північного Причорномор'я і Криму. Структура матриці морфологічного аналізу за рахунок симетрії процедур класифікації має квадратну форму розмірності 7x7.

Кожний осередок матриці на перетині стовпчиків і рядків уміщує комбінацію елементів, яка позначена двозначною цифрою. Перша цифра відображає номер рядка, тобто номер типізованого елемента народного костюму, а друга – номер стовпчика, або типізованого елемента сучасного костюму. Результати морфологічного аналізу представлені перспективними комбінаціями елементів етнічного та сучасного костюмів. Ці комбінації призначені для синтезу нових дизайнерських вирішень моделей колекції і вибираються евристично, відповідно до проєктування дизайнером потенційної перспективи підвищення естетичних властивостей моделей. Вибір залежить від суб'єктивних якостей автора, його вміння передбачати результат, від його художнього смаку, почуття моди і стилю. Обрані комбінації виділені сірим кольором і зазначені в крайньому правому стовпчику та останньому нижньому рядках таблиці, які названі «Вибрані комбінації типізованих елементів». Матриця морфологічного аналізу надана у **табл. 1**.

Комбінації, що призначені для синтезу елемента, який функціонально подібний елементу народного костюма, заносяться в правий стовпчик обраних комбінацій. Комбінації, що призначені для синтезу елемента, який функціонально подібний елементу сучасного костюму, заносяться у нижній рядок обраних комбінацій. «Діагональні» комбінації заносяться і в нижній рядок, так і в правий стовпчик обраних композицій одночасно.

Серед обраних комбінацій усі «діагональні» елементи матриці 1.1 – 7.7, які створені функціонально однотипними елементами та найбільш очікувані для синтезу нових дизайнерських вирішень. Також до обраних комбінацій приплюсовані «змішані» комбінації, що мають високий інноваційний потенціал – це елементи матриці 2.6 та 6.4.

Табл. 1

Матриця морфологічного аналізу з вибором комбінацій типізованих елементів сучасного та південноукраїнського костюмів для проведення творчого синтезу

ТИПІЗОВАНІ ЗРАЗКИ ЕЛЕМЕНТІВ КОСТЮМУ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ТЕНДЕНЦІЙ МОДИ ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ									
Типізовані зразки елементів костюму Північного Причорномор'я і Криму		Форма-силует	Покрій рукава	Оформлення лінії горловини	Оформлення лінії талії	Оформлення лінії низу	Орнамент	Колірна палітра	Комбінації, що обрані для синтезу
	Форма-силует	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	1.1
	Покрій рукава	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	2.2 2.6
	Оформлення лінії горловини	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5	3.6	3.7	3.3
	Оформлення лінії талії	4.1	4.2	4.3	4.4	4.5	4.6	4.7	4.4
	Оформлення лінії низу	5.1	5.2		5.4	5.5	5.6	5.7	5.5
	Орнамент	6.1	6.2	6.3	6.4	6.5	6.6	6.7	6.6
	Колірна палітра	7.1	7.2	7.3	7.4	7.5	7.6	7.7	7.7
	Комбінації, що обрані для синтезу	1.1	2.2	3.3	4.4 6.4	5.5	6.6	7.7	

Комбінація 2.6 призначена для синтезу елемента, який функціонально подібний елементу народного костюму й тому заноситься в правий стовпчик обраних комбінацій. Комбінація 6.4 призначена для синтезу елемента, який функціонально подібний елементу сучасного костюму, тому заноситься у нижній рядок обраних комбінацій.

За результатами морфологічного аналізу реалізований синтез дизайнерських вирішень, які були використані в процесі проектування колекції сучасного одягу.

Наступним кроком стала експериментальна перевірка результатів дослідження. Колекція, що спроектована з використанням запропонованої методики, стала основою для оцінки ефективності результатів наукового дослідження. У нашій роботі комплексна оцінка ефективності методики реалізована шляхом демонстрування розроблених моделей і порівняння їхніх художньо-естетичних і утилітарних якостей з моделями-аналогами, у яких не застосовувалися рекомендації наукового дослідження.

Для формування комплексної оцінки моделей колекції використана восьмикомпонентна модель відповідно до відомої методики [13–14].

Підсумкова інтегральна оцінка ефективності результатів дизайн-проекту базової моделі дала позитивний результат, що свідчить про ефективність методики проектування колекції сучасного жіночого одягу з використанням елементів південноукраїнського костюму.

Висновки. Для побудови ефективної методики використання характерних елементів національного костюму півдня України з елементами – носіями сучасних тенденцій моди в роботі поставлені та успішно вирішені наступні завдання:

- вивчені та проаналізовані особливості національного костюму південних регіонів України з аналізом форми-силуету, елементів крою, колірної гами, засобів носіння окремих деталей костюму та прикрас;

- здійснено аналіз, класифікацію та типологізацію тенденцій моди провідних країн світу за етномотивами;

- запропонована методика та алгоритм трансформації характерних елементів південноукраїнського костюму в дизайні моделей сучасного одягу;

- розроблена та продемонстрована колекція сучасного

одягу з використанням запропонованої методики;

— надана комплексна та інтегральна оцінка властивостей колекції сучасного одягу, яка розроблена на основі запропонованої методики та алгоритму використання характерних елементів південноукраїнського костюму в дизайні моделей сучасного одягу;

— надана оцінка ефективності запропонованої методики шляхом її експериментальної перевірки в процесі дизайн-проєкту розроблення колекції сучасного одягу.

Оцінка художньо-естетичних і утилітарних якостей моделей показала, що трансформація елементів етнічного костюму в дизайні сучасного одягу сприяє посиленню художньої виразності моделей, новизни композиційного вирішення та підвищенню індивідуалізації. Підсумкова інтегральна оцінка результатів дизайн-проєкту підтвердила ефективність запропонованої методики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у формуванні алгоритму розроблення дизайнерських вирішень сучасного одягу з використанням етномотивів спадщини півдня України, практичне значення одержаних результатів – у можливості їх використання у процесі побудови інноваційних дизайнерських вирішень сучасного одягу за етнотематикою.

Перспективи подальших досліджень. Синтез елементів південноукраїнського костюму з елементами – носіями тенденцій моди в сучасних дизайн-проєктах є окремим випадком більш загальної теми – художнього проєктування моделей сучасного одягу із використанням елементів культурної спадщини народів. Ця тема корелює з сучасними тенденціями етнодизайну. Напрями подальших досліджень полягають у розробленні рекомендацій щодо типізації елементів першоджерела, різноманітні методів відбору інноваційних комбінацій і пошуку ефективних прийомів їх синтезу.

1. Поликарпов В.С. Лекции по культурологии [Текст] / В.С. Поликарпов. – М. : Экспертное бюро : Гардарика, 1997. – 344 с.

2. Красильников Ф. Украина и украинцы (геогр.-этногр. очерк) [Електронний ресурс] / Ф.С. Красильников. – М. : Лит.-изд. отд. Нар. Комиссариата по Просвещению, 1918 : Режим доступу : <http://crimeanworld.blogspot.com/search/label/%D0%9B%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0>.

3. Антонова В. Особенности украинского национального костюма [Електронний ресурс] / Вероника Антонова. – Режим доступу :

<http://crimeanworld.blogspot.com/2012/07/blog-post.html/>.

4. Крачковская В. Татарское искусство и быт в Крыму [Текст] / В. Крачковская // Восток. – М.-Л., 1925. – № 3. – С. 213.
5. Матейко К.І. Український народний одяг [Текст] / Катерина Іванівна Матейко ; Відп. ред. Юрій Григорович Гошко ; Державний музей етнографії та художнього промислу АН УРСР. – Київ : Наукова думка, 1977. – 223 с..
6. Тканко З. Модельовання костюма в Україні ХХ століття : навч. посіб. для студ. навч. закл. мистецтва і легкої пром-сті, художників, мистецтвознавців [Текст] / З. Тканко, О. Коровицький. – Львів : «Брати Сиротинські і К», 2000. – 96 с.
7. Гардабхадзе І.А. Культурна спадщина України в наукових дослідженнях і художній творчості дизайнерів нового покоління [Текст] / І.А. Гардабхадзе // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. –Х. : ХДАДМ, 2013.– №2. – С. 221-227.
8. Чупріна Н.В. Розробка художньо-технологічних принципів проектування колекції сучасного жіночого костюма на основі українського народного одягу : автореф. дис. на соиск. ученой степ. канд. техн. наук : спец. «Конструювання швейних виробів» / Н. В. Чупріна . – К. : КНУТД, 2001. – 15 с.
9. Гардабхадзе І.А. Особливості узагальненого алгоритму пошуку інноваційних дизайнерських рішень у теорії і практиці художнього проектування костюма [Текст] / І.А. Гардабхадзе // Теорія та практика дизайну. – К. : НАУ, 2015. – № 7. – С. 33–38.
10. Гардабхадзе І.А. Актуальні проблеми теорії і практики художнього проектування сучасного одягу [Текст] / І.А. Гардабхадзе // Вісник ХДАДМ. – 2012.– №13. – С. 18–24.
11. Гардабхадзе І.А. Оптимізація процесів пошуку інноваційних рішень у практиці художнього проектування сучасного костюма [Текст] / І.А. Гардабхадзе // Вісник КНУКіМ : серія «Мистецтвознавство». – 2013. – № 29. – С. 38-45.
12. Гардабхадзе І.А. Особливості наукового підходу до вирішення актуальних проблем дизайну одягу [Текст] / І.А. Гардабхадзе // Вісник ХДАДМ. – 2012. – № 150. – С. 7–10.
13. Гардабхадзе І.А. Сучасний одяг: науковий підхід до вирішення проблем дизайну : навч. посібник з курсу «Дизайн-проектування» [Текст] / І.А. Гардабхадзе. – К. : «Издательский дом Виниченко», 2013. – 275 с.
14. Гардабхадзе І.А. Комплексна оцінка ефективності процесу

проектування одягу на основі багатокomпонентної моделі [Текст] / І.А. Гардабхадзе // «Вісник» КНУКіМ : серія «Мистецтвознавство». – 2009. – №20. – С. 33–43.

ANNOTATION

Iryna Hardabkhadze ,Nataliya Popeliushko. Elements of the Southern Ukrainian costume in fashion projects: the potential and perspectives. The article is devoted to an actual problem of effective use of South-Ukrainian ethnic suit elements in modern clothing design. The analysis, classification and typization of Ukrainian southern regions ethnic suit elements as well as elements-carriers of current fashion trends were carried out. The methodology and algorithm of transposition and utilization of typical elements of the South Ukrainian ethnic suit in modern clothes design was proposed. The complex and integrated assessment of properties of modern clothing collection, which was developed using the algorithm of the proposed method, was realized. As a result, the integral evaluation of effectiveness of the proposed method was determined like positive value, which confirms the correctness of research results.

Keywords: elements of South-Ukrainian ethnic suit, design methodology, classification, typologization, transformation, analysis-synthesis.

АННОТАЦИЯ

Ірина Гардабхадзе, Наталія Попелюшко. Элементы южноукраинского костюма в фэшн проектах: потенциал и перспективы использования. Статья посвящена актуальной проблеме эффективного использования элементов южноукраинского костюма в дизайне моделей современной одежды. Осуществлен анализ, классификация и типологизация национального костюма южных регионов Украины, а также типизация элементов – носителей современных тенденций моды. Предложены методика и алгоритм трансформации характерных элементов южноукраинского костюма в дизайн моделей современной одежды. Проведена комплексная и интегральная оценка свойств коллекции современной одежды, которая разрабатывалась с использованием алгоритма предложенной методики. На основе комплексной оценки моделей коллекции дана положительная оценка эффективности этой методики, что подтверждает результативность исследований.

Ключевые слова: элементы южноукраинского костюма, методика проектирования, классификация, типизация, трансформация, анализ-синтез.